

FRAN KURELAC I TADIJA SMIČIKLAS KAO PROFESORI NEKADAŠNJE KRALJEVSKE VIŠE GIMNAZIJE U RIJECI I NJIHOV ODNOS

MAJA POLIĆ

Zavod za povijesne i
društvene znanosti HAZU u Rijeci
Ružičeva 5
HR – 51000 Rijeka
maja.polic5@gmail.com

Prethodno priopćenje

Preliminary communication

Primljeno / Received: 24. 4. 2025.

Prihvaćeno / Accepted: 7. 12. 2025

Sažetak: U nekadašnjoj Kraljevskoj višoj gimnaziji u Rijeci osnovanoj davne 1627. godine, u 19. stoljeću djelovala su dvojica vrsnih hrvatskih znanstvenika: Fran Kurelac (Bravno u Lici, 1811. – Zagreb, 1874.) i Tadija Smičiklas (Reštovo Žumberačko, 1843. – Zagreb, 1914.), potomjih članova Jugoslavenske (danas Hrvatske) akademije znanosti i umjetnosti. Kurelac je u riječkoj gimnaziji djelovao od siječnja 1849. do 1854. i u tome je periodu snažno utjecao na profesorski i učenički kolektiv. Trideset i dvije godine mlađi Smičiklas ondje je djelovao od 1870. do 1873. godine. U pismohrani današnje Prve sušačke hrvatske gimnazije u Rijeci, škole koja je nasljednica nekadašnje Kraljevske više gimnazije u Rijeci, sačuvala se školska dokumentacija iz razdoblja njihova rada u gimnaziji. Također, temeljem Smičiklasove korespondencije upućene Kurelcu pohranjene u Arhivu HAZU bit će dana slika njihova odnosa i utjecaj Kurelca na Smičiklasa.

Ključne riječi: Fran Kurelac, Tadija Smičiklas, Rijeka, gimnazija, korespondencija

UVOD

Povod istraživanju su dvije obljetnice: 150. obljetnica smrti hrvatskoga filologa Frana Kurelca, redovitoga člana Jugoslavenske (danas Hrvatske) akademije znanosti i umjetnosti, koji je svojim djelovanjem i karizmom ostavio neizbrisiv trag u povijesti hrvatske filologije te u stvaralaštvu i prinosima mlađih generacija s kojima je dolazio u kontakt, a najprije sa svojim učenicima. Također, i 110. obljetnica smrti Tadije Smičiklasa, hrvatskoga povjesničara, profesora više gimnazija, predsjednika Matice hrvatske, redovitoga profesora i dekana Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, rektora Zagrebačkoga sveučilišta, redovitoga člana i predsjednika Akademije, koji se okušao i u politici. Cilj istraživanja je dati sliku njihova kratkotrajnoga djelovanja u nekadašnjoj riječkoj gimnaziji, te temeljem korespondencije utvrditi njihovu suradnju i odjeka Kurelčeva

utjecaja na Smičiklasa. Istraživanje je provedeno temeljem pismohrane današnje Prve sušačke hrvatske gimnazije u Rijeci, škole koja je sljednica nekadašnje Kraljevske više gimnazije u Rijeci, i Smičiklasove korespondencije upućene Kurelcu pohranjene u Arhivu HAZU.

RIJEČKA GIMNAZIJA I PROFESOR FRAN KURELAC

Nekadašnju Kraljevsku višu gimnaziju u Rijeci, a danas Prvu sušačku hrvatsku gimnaziju osnovali su isusovci 1627. godine.¹ Do ukinuća reda isusovaca dolazi 1773. g. i upravu nad gimnazijom preuzelo je Ugarsko namjesničko vijeće, a grad Rijeka pomagao je pri njezinoj održavanju.² Tada za tu školsku ustanovu započine turbulentnije razdoblje, ne samo na obrazovnom i

¹ Andrija Rački, *Iz prošlosti sušačke gimnazije. Prigodom tristogodišnjice (1627-1927)* (Rijeka: Adamić, 2007), str. 10; Valentin Miklobušec, »Isusovci u Rijeci 1627.-1773. Školsko, pastoralno i odgojno djelovanje«, *Riječki teološki časopis* 52/2 (Rijeka, 2018), str. 186.

² Rački, *Iz prošlosti sušačke gimnazije*, str. 27; Petar Strčić, *Koja je prva riječka gimnazija* (Rijeka, Prva sušačka hrvatska gimnazija

kulturnom planu, već i na političkom, što je kulminiralo sredinom 19. stoljeća. Naime, rezultat političkih promjena 1848. g. manifestirao se i u životu gimnazije; navedene godine potpala je pod bansku vlast u Zagrebu i hrvatski jezik postao je obvezatan predmet, a nešto kasnije i nastavni jezik.³ Od tada će riječka gradska vlast talijansko-talijanaške i mađarsko-mađaronske orijentacije pokazivati mećehinski odnos prema svojoj staroj gimnaziji, uskratit će joj svaku pomoć i potporu, štoviše, 1871. g. bit će jedan od glavnih čimbenika pri otvaranju nove gimnazije – talijanaško-mađaronske, o kojoj će preuzeti skrb.⁴ Tadašnja riječka vlast čak je tražila preseljenje gimnazije,⁵ pa 1881. g. ona nastavlja djelovanje na novoj, obližnjoj lokaciji.⁶ No, niti to nije bilo dovoljno te je riječka novinska edicija *La Bilancia* iste godine u svojim napisima isticala da će gimnazija »milom ili silom, prijeći na drugu obalu Rječine.«⁷ Ovi nasrtaji dobili su podršku bana Khuena Héderváryja te gimnazija 1896. g. biva preseljena u susjedni Sušak⁸ gdje nastavlja svoje višestoljetno djelovanje.⁹

Gimnazija se u 19. st. transformirala u nacionalnu ustanovu: uz čitaonicu osnovanu 1849. godine¹⁰ predstavljala je kulturno žarište riječkih, ali i primorskih Hrvata te stup obrane od prisilnog odnarođivanja i otuđivanja Rijeke. Upravo u tom vremenu gimnazija će preko svojih profesora i učenika dati obol nacionalnoj i

građanskoj kulturi grada i širega područja, pa i Hrvatske te biti izvor hrvatstva. Dvije godine prije Smičiklasova dolaska u Rijeku gimnazija je postala metom čak i fizičkih napada. Naime, 1867. g. dogodio se napad od strane talijanaša i mađarona i tom su prigodom uništene učionice, uključujući namještaj i knjige, a jedan je učenik izgubio život.¹¹

Nemali je broj profesora i učenika koji su se istaknuli kao pisci i javni djelatnici te su imali zapaženu ulogu u političkom, društvenom, kulturnom, prosvjetnom i znanstvenom životu grada. Među njima najznačajniji je Fran Kurelac (Buvno u Lici, 1811. – Zagreb, 1874.).¹² Njegov lik i djelo najjednostavnije je opisao Ivo Pranjković: »jezikoslovac, predvodnik riječke filološke škole, skupljač narodnog blaga, prevodilac, putopisac, govornik i pjesnik, vrstan stilist te žestoki hrvatski i slavenski rodoljub.«¹³ Gimnaziju je polazio u Karlovcu, ali nije završio redovito obrazovanje, što slušatelji nisu primjećivali jer je bio načitan i imao mnoštvo interesa. Na sveučilištima u Pragu, Beču, Pešti i Bratislavi slušao je predavanja iz talijanskog i francuskog jezika. Odlukom Banskoga vijeća od 20. siječnja 1849. godine postavljen je za privremenog namjesnog učitelja *narodnog jezika* na Kraljevskoj višoj gimnaziji u Rijeci gdje je djelovao do 1854. godine.¹⁴ Sumirajući Kurelčev dolazak u gimnaziju i njegovu tamošnju djelatnost,

u Rijeci, 1992), str. 5; Petar Strčić, »O povijesti Prve sušačke hrvatske gimnazije u Rijeci«, u: Boris Petković (glavni urednik) *Leksikon istaknutih učenika gimnazije* (Sušak-Rijeka: Prva hrvatska sušačka gimnazija, 2017), str. 10.

³ Višnja Šeta, Dajana Radović, »Programm-Izvestje-Izvešće-Izveštaj«, u: *Izveštaj – posebno izdanje povodom 360. obljetnice gimnazije prve srednje škole u Rijeci i 40. obljetnice osnutka srednje škole za medicinske sestre* (Rijeka, 1987), str. 29; Maja Polić, »Korespondencija profesora Ljudevita Slamnika s Franjom Račkim«, *Croatia Christiana periodica*, 49/95 (Rijeka, 2025), str. 75–102.

⁴ Rački, *Iz prošlosti sušačke gimnazije*, str. 53; Petar Strčić, »Prilog o riječko-sušačkoj gimnaziji u nagodbeno doba (1868.-1918.)«, u: Krešimir Cvjetković (glavni urednik), *Zbornik radova s dvodnevnog znanstvenog skupa uz 365. godinu osnutka Gimnazije. Prva sušačka hrvatska gimnazija u Rijeci 1627-1992*. (Rijeka, Prva sušačka hrvatska gimnazija, 1993), str. 37–43; Petar Strčić, »Rijeka od kraja XVIII. stoljeća do 1918. godine. Prilog za nacrt sinteze«, *Rijeka* 1/1 (Rijeka, 1994), str. 49–72.

⁵ Vinko Antić, »Nacionalno-kulturno značenje riječko-sušačke gimnazije«, u: *Izveštaj – posebno izdanje povodom 360. obljetnice gimnazije prve srednje škole u Rijeci i 40. obljetnice osnutka srednje škole za medicinske sestre*, (Rijeka, 1987), str. 47.

⁶ Rački, *Iz prošlosti sušačke gimnazije*, str. 53.

⁷ Milivoj Mezzorana, »Borba hrvatske gimnazije u Rijeci«, u: Jakša Ravlić (glavni urednik), *Rijeka. Zbornik; geografija, etnologija, ekonomija, saobraćaj, povijest, kultura* (Zagreb: Matica hrvatska, 1953), str. 529, 523, 530.

⁸ Sušak je tijekom 19. st. bio u sastavu Bakarskoga municipija, a nakon njegova ukidanja 1874. g. dolazi pod upravu Trsata te od 1877. ima status općine. Od 1919. do 1947. ima status grada, a nakon toga uklopljen je u jedinstveni grad Rijeku. Željko Bartulović, *Sušak 1919. – 1947. Državnopravni položaj grada* (Rijeka: Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Državni arhiv u Rijeci, Adamić, 2004), na v. mj.

⁹ Strčić, *Koja je prva riječka gimnazija*, 23-24; Strčić, »O povijesti Prve sušačke hrvatske gimnazije u Rijeci«, str. 10.

¹⁰ Usp. Irvin Lukežić, *U Terpsihorinu hramu. Iz povijesti riječke Narodne čitaonice* (Rijeka: Gradska knjižnica Rijeka, 2019).

¹¹ Milivoj Čop, *Riječko školstvo (1848–1918)* (Rijeka: Izdavački centar Rijeka, 1988), str. 102; Maja Polić, »Grada o napadu na Hrvatsku gimnaziju u Rijeci 12. lipnja 1867. godine«, *Rijeka* 8/2 (Rijeka, 2003) str. 131–144.

¹² Mirko Breyer, »Tragom života i rada Frana Kurelca hrvatskoga preporoditelja i književnika (1811-1874)«, *Hrvatski moderni pisci*, kolo III., knj. 6. (Zagreb: Tisak »Tipografije« D. D. Zagreb, 1939); Diana Stolac, »Fran Kurelac i Fluminensia«, *Fluminensia* 30/1 (Rijeka, 2018), str. 17–40; Maja Polić, Marko Urem, »Korespondencija Frana Kurelca i osoba s područja Ličko-senjske županije«, *Senjski zbornik*, 51/1 (Senj, 2024), str. 23–44.

¹³ Ivo Pranjković, *Jezikoslovne rasprave i članci* (Zagreb: Matica hrvatska, 1999), str. 11.

¹⁴ HR-APSHG, kut. 2.: 1822.-1850./PROTOCOLLUM, »Acta Directoralia Regii Gymnasii Fluminensis Tabulario illata decursu anni 1848/49«, br. 6/1849.

povjesničar gimnazije Andrija Rački zapisao je kako »javnost naša znade velike zasluge Kurelčeve za naš jezik u opće a za riječku gimnaziju napose njegova su se rada sjećali i njegovi riječki djaci s dužnim pietetom.«¹⁵ Vinko Antić pak istaknuo je: »(...) potrebno je naglasiti da je za učitelja hrvatskoga jezika u Rijeci imenovan Fran Kurelac, profesor i književnik, već tada istaknuti kulturni radnik u Hrvatskoj. Time su banski upravljači u Zagrebu doista pokazali potpuno razumijevanje za položaj Rijeke i tako joj pomogli u odsudnom času njene povijesti da se protivno svim pritiscima tuđinaca grad na Rječini razvija u svojoj domovini kao hrvatski grad.«¹⁶ Nadalje, Antić je Kurelčev dolazak u Rijeku ocijenio kao »(...) osobito značajan i za riječku hrvatsku gimnaziju i za grad Rijeku. Kurelac je u radu škole unio pojačan patriotski žar. Zatalasao je školsku omladinu, zadojio je nacionalnim duhom i pridobio za nacionalnu stvar. (...) Tako je Kurelac postao središnja ličnost u profesorskom zboru. Iz svih Kurelčevih govora izbija hrvatska narodnost i njen jezik, patriotizam, odupiranje tuđinštini i odnarođivanju. (...) Nov je duh zavladao uopće riječkom hrvatskom gimnazijom. Poslije Kurelca izbija u radu i drugih profesora, iako je germanizacija, a uz nju i talijanizacija, pritisla grad.«. Vrsna poznavateljica Kurelčeva filološkoga djelovanja Diana Stolac istaknula je: »Ostao je zapamćen kao riječki filolog te je u hrvatskoj jezikoslovnoj povijesti cjelokupnost Kurelčevih standardoloških misli i prijedloga obuhvaćena pod nazivom riječka filološka škola.«¹⁷ Nadalje, istaknula je kako je Kurelac s učenicima imao poseban odnos i da je mnogima od njih bio uzor. U istome tonu o Kurelcu se očitovao i Irvin Lukežić: »Kurelac je radio kao crv, revnosno predavao hrvatski jezik u gimnaziji, marljivo istraživao i pisao, okupljajući oko sebe svakim danom sve veći broj đaka i prijatelja, s kojima se intenzivno družio, a s mnogima kasnije i

dopisivao. Svoje je učenike koji su mu bili posebno privrženi očinski volio i pomagao im svojim savjetima, prenoseći na njih strast i ljubav prema hrvatskom jeziku i književnosti.«¹⁸ I ne samo to: »Svojim milim učenicima«, dodao je Lukežić, »(...) bio je Fran Kurelac istovremeno otac, stariji brat, mentor i prijatelj, odnosno pobratim, otkrivajući im i dijeleći s njima svoje najdublje osjećaje i želje, povjeravajući im se, kao i oni njemu, obostrano iskreno i otvorena srca.«. Iako je kratko ondje boravio, utisnuo je veliki biljeg na tamošnje učenike i profesore, a pogotovo na filološku aktivnost.

Među njegovim riječkim sljedbenicima bili su učeni i nastavnici riječke gimnazije poput povjesničara i slaviste, doktora bogoslovlja, kanonika Sv. Jeronima u Rimu i dopisnoga član JAZU/HAZU Ivana Crnčića/Črnčića (Dobrinj/Polje na Krku, 1830. – Rim, 1897.),¹⁹ prirodoslovca, filologa, profesora i književnika Vinka Pacela (Karlovac, 1825. – Karlovac, 1869),²⁰ časnika austrougarske vojske, visokoga upravnog činovnika te velikoga župana u Požegi, Bjelovaru, Gospiću i Zagrebu, kao i književnika i jezikoslovca i pripadnika riječke filološke škole Budislava/Bude Budisavljevića (Bijelo polje kraj Korenice, 1843. – Zagreb, 1919.),²¹ književnika i političara Ivana Dežmana (Rijeka, 1841. – Zagreb, 1873.),²² bogoslova, katehete i prefekta sjemeništa u Senju, člana riječkoga gradskog zastupstva i zastupnika riječkoga kaptola u Hrvatskom saboru Ivana Fiamina (Volosko, 1833. – Rijeka, 1890.),²³ uglednoga riječkoga odvjetnika, jezikoslovca i aktivnoga člana Starčevićeve Stranke prava i saborskoga zastupnika Frana Pilepića (Rijeka, 1838. – Rijeka, 1890.),²⁴ i mnogih drugih kojima je usadio ljubav prema hrvatskome jeziku i širio jezične vidike. S nekima od njih bio je u dugogodišnjim dopisivanjima, o čemu svjedoče sačuvana pisma koja je razmjenjivao s Budom Budisavljevićem²⁵ i Ivanom

¹⁵ Rački, *Iz prošlosti sušačke gimnazije*, str. 49, 50.

¹⁶ Vinko Antić, »Rijeka u hrvatskoj književnosti XIX. i početkom XX. st.«, u: Jakša Ravlić (glavni urednik), *Rijeka. Zbornik; geografija, etnologija, ekonomija, saobraćaj, povijest, kultura* (Zagreb: Matica hrvatska, 1953), str. 456.

¹⁷ Stolac, »Fran Kurelac i Fluminensia«, str. 18.

¹⁸ Irvin Lukežić, *Fran Kurelac i riječke slovinske knjige* (Rijeka: Gradska knjižnica Rijeka, 2021), str. 49–53.

¹⁹ Usp. Mirjana Strčić, Petar Strčić, *Život i djelo dr. Ivana Črnčića (1830. – 1897.)* (Krk – Dobrinj: Povijesno društvo otoka Krka, 1997).

²⁰ Diana Stolac, »Vinko Pacel. Život i djelo«, u: Ines Srdoč-Konestra, Silvana Vranić (glavne urednice), *Riječki filološki dani, knj. 6, Zbornik radova s međunarodnoga znanstvenoga skupa Riječki filološki dani* (Rijeka: Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2006), str. 11–28.

²¹ Usp. Josip Čelar, »Bude Budisavljević«, *Riječka revija* 12/4 (Rijeka, 1963), str. 284–279

²² Maja Polić, Ivona Smolčić, »Korespondencija Ivana Dežmana i Frana Kurelca. Novi prilozi poznavanju literarnoga rada Ivana Dežmana«, *Filologija* 82 (Zagreb, 2024), str. 131–160.

²³ Usp. Irvin Lukežić, *Ivan Fiamin* (Crikvenica: Lubellus, 1996); Maja Polić, Tea Dimnjašević, »Korespondencija Ivana Fiamina s Franjom Račkim (1861. – 1889.)«, *Problemi sjevernog Jadrana* 18 (Rijeka, 2020), str. 61–86.

²⁴ Usp. Irvin Lukežić, *Riječki kvartet* (Rijeka: Filozofski fakultet, 2008); Diana Stolac, *Riječki filološki portreti 2* (Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci, 2022).

²⁵ Usp. Bude Budisavljević, »Recimo koju o Franu Kurelcu – O 30. obljetnici smrti njegove«, *Grada za povijest hrvatske književnosti*

Dežmanom.²⁶ Ta nam pisma pokazuju posebnu vezu učitelja i učenika, učiteljevo zadržavanje polaznih jezičnih zasada, uz očinsko razumijevanje učenikovih otklona u jezičnim stavovima.

Kurelac je potom predavao staroslavenski jezik u Đakovačkom liceju (1861.-1866.) i francuski na Kr. klasičnoj gimnaziji u Zagrebu (1866./67.). Prikupljao je narodne pjesme, publicirao stare tekstove i bavio se etimologijom. Zabilježene su brojne njegove rasprave vezane uz teoriju jezika i jezičnu praksu, što je svakako utjecalo na procese standardizacije i razriješilo brojne jezične dvojbe. Preminuo je u Zagrebu 18. lipnja 1874. godine.

Među onima koji su slijedili Kurelčeve jezične i preporodne koncepcije bio je i Tadija Smičiklas, sudeći prema njihovoj jednosmjernoj korespondenciji. Napominjemo da za ovu prigodu nije provedena sustavnija analiza Smičiklasovog djelovanja relevantnoga za temu rada zahvaljujući kojoj bi se precizirale odnosno dokazale neposredne linije utjecaja.

TADIJA SMIČIKLAS KAO PROFESOR RIJEČKE GIMNAZIJE

Nakon završene gimnazije u Zagrebu, Smičiklas je od 1863. bio profesor povijesti i hrvatskog jezika u osječkoj gimnaziji. Iduće godine odlazi na studij povijesti i zemljopisa u Prag, a 1865. na studij povijest u Beč, gdje je diplomirao 1869. godine.²⁷ U svojoj impresivnoj profesorskoj i znanstvenoj biografiji nekoliko je školskih godina – od 1869./1870. do 1872./1873. bio nastavnik nekadašnje Kraljevske više gimnazije u Rijeci, i to »Odpisom visoke kr. zemaljske vlade od 7. Sč-

nja 1870, br. 1569, postà g. Tadija Smičiklas pravim učiteljem ovdješnje gimnazije.«²⁸ Gimnazija je tada trajala osam godina, od toga je niža bila od prvoga do četvrtoga razreda, a viša gimnazija od petoga do osmoga razreda.²⁹

U temeljem ranije spomenutome neugodnom okruženju Smičiklas je u zbornici riječke gimnazije hrabro promicao hrvatsku nacionalnu ideju poput svojih prethodnika, napose poput spomenutoga Kurelca.

Prve školske godine Smičiklas je predavao *hèrvatski jezik* u sedmom i osmom razredu, *povèstnicu*, tj. *povèst i zemljopis* u šestom i osmom razredu te *propedeutiku* u sedmom i osmom razredu.³⁰ Iduće školske godine u sedmom i osmom razredu nastavio je predavati *hèrvatski i propedeutiku*, a *povèstnicu* je predavao sedmom razredu. Dobio je i razredništvo osmoga razreda.³¹ Iduće školske godine po tri sata tjedno predavao je hrvatski jezik u prvom, šestom, sedmom i osmom razredu, po tri sata tjedno povijest u osmom razredu, dok je po dva sata tjedno predavao propedeutiku u sedmom i osmom razredu.³² Uz to, bio je razrednik novoj generaciji osmaša. Posljednje školske godine u Rijeci predavao je hrvatski jezik, i to u svim razredima više gimnazije te propedeutiku u sedmom i osmom razredu.³³

Prema *Programu kraljevske više gimnazije na Rèci koncem školske godine 1872/3*. Smičiklas je u petom i šestom razredu obrađivao gradivo prema planu: »Čitanka s teoretičnim naukom 2 ure; 1 ura zadavanje, pisanje i izpravljanje zadaćah. Ustmeno i pismeno vèžbanje u stilistici hèrvatskoj; sravnjujuć hèrvatski sa inimi jezici; slovljenje na izust naučenih uzornih proz. i pèsn. štivah. – Svakih 14 danah zadaća domaća. – Skladnja Veberova. – Čit. za višu gimn. dio II.«. U sedmom razredu: »I. tečaj: Starohèrv. slov. glavne točke glasoslovja; čitanje

(Zagreb: JAZU, 1904), str. 1–68.

²⁶ Polić, Smolčić, »Korespondencija Ivana Dežmana i Frana Kurelca. Novi prilozi poznavanju literarnoga rada Ivana Dežmana«, str. 131–160.

²⁷ O njemu usp.: Marko Kostrenčić, Tadija Smičiklas (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1962); Hodimir Sirotković, »Tadija Smičiklas – život i djelo (u povodu 150-te obljetnice rođenja)«, u: Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, 18, (Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 2000), str. 9–16; Petar Strčić, »Ravnatelj Akademijina arhiva Tadija Smičiklas i novopronađena građa o njemu«, u: Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, 18, (Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 2000), str. 127–144; Dubravko Jelčić, »Tadija Smičiklas i Matica hrvatska«, u: Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, 18, (Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 2000), str. 159–166.

²⁸ HR-APSHG, »Izvēstje o kraljevskoj višoj gimnaziji na Rèci koncem školske godine 1869/70.«, str. 24; HR-APSHG, »Izvēstje o kraljevskoj višoj gimnaziji na Rèci koncem školske godine 1869/70.«, str. 17; »Program kraljevske više gimnazije na Rèci koncem školske godine 1870.–71.«, str. 23; »Program kraljevske više gimnazije na Rèci koncem školske godine 1871.–72.«, str. 14; »Program kraljevske više gimnazije na Rèci koncem školske godine 1872/3.«, str. 36.

²⁹ HR-APSHG, »Program kraljevske više gimnazije na Rèci koncem školske godine 1870.–71.«, str. 18–21.

³⁰ HR-APSHG, »Izvēstje o kraljevskoj višoj gimnaziji na Rèci koncem školske godine 1869/70.«, str. 17.

³¹ HR-APSHG, »Program kraljevske više gimnazije na Rèci koncem školske godine 1870.–71.«, str. 23.

³² HR-APSHG, »Program kraljevske više gimnazije na Rèci koncem školske godine 1871.–72.«, str. 14.

³³ HR-APSHG, »Program kraljevske više gimnazije na Rèci koncem školske godine 1872/3.«, str. 36.

iz I. dĕla primĕrah starohĕrv. jezika. – II. teĕaj: 1 ura povĕst hĕrv. knjiŕevnosti; 1 za ĕitanje, 1 za radnju. – Zadaĕe, kao gori. – Ćitanka za višu gimn. dio I. – Starohĕrv. slov. dio I., Jagić. – Primĕri starohĕrv. jezika, Jagić. I. dio«, dok je u osmom razredu obraĕivao: »Ćitanje hĕrvatskih prozajikah, pĕsnikah od 15. vĕka do najnovije dobe s dotiĕnim tumaĕenjem. Povĕst knjiŕevnosti. Slovljenje na izust nauĕenih izabranih proz. i pĕsn. komadah, 1 ura zadaĕe. Svaka 3 tĕdna zadaĕa domaĕa. – Ćitanka ista. Primĕri, kao gori. – Slovnica staroga jezika. Marn.«³⁴

Predmet *Povĕst i zemljopis* u viŕoj gimnaziji sluŕao se od ŕestog do osmog razreda tri sata tjedno. U ŕestom razredu predavana je »Povĕst rimska i srdnjega vĕka do kriŕobojah, uz dotiĕni zemljopis« iz prvoga dijela *Obĕe povĕsti. Srdnji vĕk* autora F. B. Kořineka.³⁵ Srdnji vijek nastavio se prouĕavati u sedmome razredu, a uĕila su se i »novija doba do vestf. mira s obzirom na austr. carevinu«. Literatura je bila knjiga *Obĕa povĕst. Novi vĕk* istoga autora.³⁶ Literatura za osmi razred bila je »Statistika austr. dra. Matkoviĕa«,³⁷ a nastavni predmet bio je podijeljen u dva teĕaja: u prvom teĕaju prouĕavala su se »nova i novija doba, povĕst od 1648 – 1815.«, a u drugom teĕaju »glavne toĕke austr. statistike i dĕrŕavne povĕsti«.³⁸

Treĕi kolegij koji je predavao Smiĕiklas bila je *propedevtika*, koja je bila na programu u posljednja dva razreda, i to dva sata tjedno.³⁹ Tako se u sedmom razredu obraĕivalo »umoslovje po Pacelu«, a u osmom razredu »izkustveno duŕoslovje; po rukopisu«.

U pismohrani gimnazije nailazimo na naslove pismenih zadaĕa iz hrvatskoga jezika koje je Smiĕiklas zadavao svojim uĕenicima. Uoĕavamo njegovo koketiranje s povijeŕcu, napose s rodoljubljem, pa se nameĕe zakljuĕak da je bio na tragu Kurelĕevih nastojanja da kod uĕenika pobudi hrvatsku nacionalnu svijest. Meĕu njima, u sedmom razredu ŕkolske godine 1869./70. tako nalazimo zanimljive naslove: *Ime hĕrvatsko, sĕrbsko, ilirsko i jugoslavensko (historiĕki)*, *Moje rodno mĕsto sa svojim obiĕajima, starinama i uspomenama*, *U dobru se neponesi, a u zlu se neponiti*, *Narodne noŕnje*, *San Kraljeviĕa Marka – koliko vredi u tradiciji narodnoj*, *Puto-*

vanje po domovini, *Tko pĕva zla nemisli*, *Stare prijatelje ĕuvaj, a nove si pribavljaj*, *Orô gnĕzdo vĕrh Timora vije – Jer slobode u ravnici nije i Koliko ĕovĕk grĕŕi, umujuĕ po analogiji?*⁴⁰ U osmom razredu iste ŕkolske godine Smiĕiklas je uĕenicima zadao takoĕer interesantne teme: *Hĕrvati na jadranskom moru*, *ŕto smo duŕni domovini?*, *Oĕĕna kogagod pĕsnika hĕrvatskoga (izbor po volji)*, *Pogled na Tĕrsat*, *Koja mi je struka znanosti najmilija (izbor po volji)* i *Karakteristika jugoslavenskih pemenah*.

Uĕenici sedmoga razreda iduĕe su ŕkolske godine dobivali sljedeĕe zadatke: *Zaŕto mi se mili uĕiti starohĕrvatski?*, *Susĕdi jezika hĕrvatskoga*, *Plovi, plovi, ladjo!*, *Uztuk na »Tuŕbu« pĕsnikovu*, *Rodno mĕsto (opis)*, *Spomen Zrinsko-Frankopanski (govor)*, *Samo da meni sunce sja, pa makar sve zvĕzde pocĕrkale!*, *Slobodna radnja (izbor po volji)*, *Indukcija u znanosti*, *Budite pravedni, da budete logiĕni*, a uĕenici osmoga razreda: *Lĕpa naŕa domovina*, *Literarna kritika*, *Andrija Kaĕiĕ-Mioŕiĕ*, *Motriti svĕt, koristno je*, *Spomen Zrinsko-Frankopanski (govor)* i *O lĕpu i ugodnu*, *O uzviŕenu*, *S bogom, gimnazijo!*⁴¹ Nadalje, ŕkolske 1871./72. godine zadaci su bili: *Junaĕtvo u narodnoj poeziji*, *Oj slovinska zemljo lĕpa, I vĕĕnim te jadom mori ... Ti si zemlja od junakah*, *Hajduk u narodnoj pĕsmi*, *Mejdan u narodnoj pĕsmi*, *O robstvu kod narodah, napose kod Slavenah* te *A. Kaĕiĕ u literarnom i kulturnom pogledu (radnja za izpit zrdlosti)*.⁴² Posljednje ŕkolske godine u Rijeci Smiĕiklas je uĕenicima zadao: *Grobniĕko polje od Demetra (u prozu)*, *Ćeta*, od Maŕuraniĕa (u prozu), *Kugina kuĕa od ŕenoe (u prozu)*, *Domovino majko sreĕe!*, *Jezik narodu ogledalo*, *Dialekti – snaga knjiŕevnome jeziku*, *Idee nauke Isusove preobrazile su Europu*, *O najmladjih liricah hĕrvatskih* i *O blagoglasju i lĕpoti hĕrvatskoga jezika*.⁴³

Smiĕiklasovo promicanje hrvatske nacionalne ideje dokazuje i njegov struĕni rad pod naslovom *Pĕrve dvĕ dobe hĕrvatske knjiŕevnosti*, objavljen u *Programu kraljevske viŕe gimnazije na Rĕci koncem ŕkolske godine 1870.–71.*⁴⁴ U njemu je iznio kratak pregled starije hrvatske knjiŕevnosti, a nije zanemario niti povijest. Tako moŕemo ĕitati da su opasnosti za hrvatski jezik i

³⁴ HR-APSHG, »Program kraljevske viŕe gimnazije na Rĕci koncem ŕkolske godine 1872/3.«, str. 34.

³⁵ Frantiŕek Bronislav Kořinek, *Obĕa povĕst. Srdnji vĕk* (Zagreb: Narodna tiskarnica Dra.Ljudevita Gaja, 1866).

³⁶ Frantiŕek Bronislav Kořinek, *Obĕa povĕst. Novi vĕk* (Zagreb: Narodna tiskarnica Dra.Ljudevita Gaja, 1867).

³⁷ Petar Matkoviĕ, *Statistika austrijske carevine za viŕa uĕiliŕta* (Zagreb, Narodna tiskarnica Dra.Ljudevita Gaja, 1866).

³⁸ HR-APSHG, »Izvĕstje o kraljevskoj viŕoj gimnaziji na Rĕci koncem ŕkolske godine 1869/70.«, str. 14–15.

³⁹ HR-APSHG, »Program kraljevske viŕe gimnazije na Rĕci koncem ŕkolske godine 1872/3.«, str. 34–35.

⁴⁰ HR-APSHG, »Izvĕstje o kraljevskoj viŕoj gimnaziji na Rĕci koncem ŕkolske godine 1869/70.«, str. 19.

⁴¹ HR-APSHG, »Program kraljevske viŕe gimnazije na Rĕci koncem ŕkolske godine 1870.–71.«, str. 25.

⁴² HR-APSHG, »Program kraljevske viŕe gimnazije na Rĕci koncem ŕkolske godine 1871.–72.«, str. 17.

⁴³ HR-APSHG, »Program kraljevske viŕe gimnazije na Rĕci koncem ŕkolske godine 1872/3.«, str. 39.

⁴⁴ HR-APSHG, »Program kraljevske viŕe gimnazije na Rĕci koncem ŕkolske godine 1870.–71.«, str. 3–15.

identitet Mađari, Talijani i Nijemci, dodajući: »Narodi ovi, pritisnuvši što silom i milom na ime naroda hrvatskoga, ogledaše se i sa svom snagom jezika svoga, da naš prošuplje.«⁴⁵ Na tragu južnoslavenske ideje zapisao je kako je »narod hrvatski ogranak velikoga naroda slavenskoga«, a Hrvate i Srbe drži jednim narodom koji naziva »narod hrvatsko-sèrbski« koji je »historija razsèkla (...) i dala sasvim dugačiji pravac plemenu hrvatskomu, nego što ga je dobilo pleme sèrbsko«. Stoga zaključuje da »nemožeš govoriti o jednoj historiji, nemožeš niti o jednoj kulturi, a samo s naporom i najvećim naprežanjem o jednoj literaturi sve do devetnaestoga vèka«.⁴⁶ Također, usprotivio se stajalištu da su »štokavci Sèrbi, Slovenci kajkavci, a čakavci Hèrvati« te naglašava da se »ime hrvatsko sačuvalo u sva tri narèčja«.⁴⁷ Cilj Smičiklasova napisao bio je naći čitatelje u učeničkoj populaciji: »Drago će mi biti, ako učenici moji, na koje sam najviše mislio, pišuć pvu razpravu, njom budu pobudjeni, da živo razmišljaju o prošlosti knjige svoga naroda.«⁴⁸ Nakon boravka u Rijeci Smičiklas je »imenovan vis. odpisom dne 29. rujna 1873. (...) učiteljem kralj. zagrebačke gimnazije«.⁴⁹

PISMA TADIJE SMIČIKLASA FRANU KURELCU

U Osobnome fondu Frana Kurelca⁵⁰ pohranjenome u Arhivu HAZU nalaze se tri pisma koja je Tadija Smičiklas uputio trideset i tri godine starijem kolegi Franu Kurelcu. U svojem oslovljavanju »Veleučeni gospodine« i potpisima »Vaš štovatelj«, naglasio je veliku naklonost prema liku i djelu slavnoga hrvatskoga filologa. Dva pisma nisu datirana, ali se po njihovu sadržaju može zaključiti da su nastala ranih 60-ih godina 19. stoljeća. U prvome pismu Smičiklas je izrazio zadovolj-

stvo primitkom Kurelčevih pisama.⁵¹ Tako će reći: »Velika radost ugrija mi dušu, grudi mi se stadoše širiti, a svako Vaše pismo zasja mi kako sunce, koje će i onako, ako ne odmah, a ono barem za nekoliko godina hrvatskoj knjizi sinuti.«. Posebno zadovoljstvo izazivao mu je Kurelčev »uzvišeni i učeni govornički slog«. Štoviše, namjeravao ga je svladati, pa ga je počeo učiti napamet temeljem Kurelčeve knjige *Recimo koju*.⁵² U tom svome polemičkom djelu Kurelac je opširno prikazao argumente za i protiv dvaju pravopisnih načela – riječke i zagrebačke filološke škole, odnosno fonološkoga i morfonološkoga ili, kako ih on naziva *po izgovoru i korenu besède*. Želeći biti siguran da je izabrao pravi put za svladavanje Kurelčevih jezičnih posebnosti, Smičiklas ga je zamolio za savjet. Uz spomenuto djelo, Smičiklas je, kako je naveo, uza sebe imao i *Codex supraslienski*⁵³ te najnovije Miklošičevo izdanje *Nestora*,⁵⁴ ali se nije mogao odlučiti niti za jedno »kao za čisto blago i svetinju staroslavinsku«, stoga je zamolio Kurelca da mu pošalje svoju raspravu iz 1852.,⁵⁵ kako bi se mogao »neprijateljem njegovim bolje oprijeti«. Obećao mu je da će mu kada svlada njegov slog njime i pisati. Referirajući se na Kurelčevu *Recimo koju*, iznio je i svoju kritiku djela: »Skoro biste bili samoj stvari žilicu pogodili da ste u ovom posljednjem djelu, istu stvar još jednom obnovili, pa i za svaku od svojih deset točakah, peru mah pustili, natrpavši što više filologičkih dokazah; premda i ono što ih je, svakoga i koji je samo zavirio u slovinštinu, čarobnim miljem očaraju.«. Iznio je i svoje oduševljenje: »Drhtah od veselja čitajući početak, a raztužih se pročitav namah i svršetak. Za na nekoliko riečih, nego cielu razpravu izčekivao sam kod za toli važnu, liepu, uzvišenu svetu, da božansku stvar.«. Dotaknuo se i Šime Budinića, odnosno njegova djela pod naslovom *Pokorni i mnozi ini psalmi Davidovi složeni u slovinjski jazik na čislo i miru po*

⁴⁵ Isto, str. 4.

⁴⁶ Isto.

⁴⁷ Isto, str. 5.

⁴⁸ Isto, str. 15.

⁴⁹ HR-APSHG, »Program kraljevske više gimnazije na Rēci (Fiume) koncem školske godine 1873/4.«, str. 16.

⁵⁰ Signatura Hrvatska (dalje: HR), Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Zagreb (dalje: AHAZU), *Osobni fond Frana Kurelca* (dalje: OFFK), XV-8.

⁵¹ HR, AHAZU, OFFK, XV 8/D1 261.

⁵² Fran Kurelac, *Recimo koju* (Karlovac: Slova Prettnerova, 1860).

⁵³ *Codex Suprasliensis* ćirilnični je književni spomenik iz 10. stoljeća, najveći postojeći staroslavenski kanonski rukopis i najstarije slavensko književno djelo koje se nalazi u Poljskoj. Od 20. rujna 2007. nalazi se na UNESCO-vom popisu Memory of the World.

⁵⁴ *Chronica Nestoris. Textum russico-slovenicum versionem latinam glossarium* (Vindobona: Guilelmus Braumüller, 1860). Priredio Franz Miklošič.

⁵⁵ Riječ je o djelu *Kako da sklanjamo imena?* prvotno je tiskan 1852. godine, a deset godina kasnije prerađen je te je umetnut u Kurelčevo djelo *Fluminensia ili koječega na Rēci izgovorena, prevedena i nasnovana* (Zagreb: Slovi Antuna Jakića, 1862). O tome svjedoči i Kurelčeva bilješka uz ovaj tekst tiskan u *Fluminensiji*: »Izvadjeno iz školske izvēsti gimnazie Rēčke za godinu 1852-u, a sad preštampano, kdēkojimi popravki i nadometki.«. Kurelac, *Fluminensia*, str. 155.

Šimunu Budineu popu Zadraninu.⁵⁶ Iz nastavka pisma zaključujemo kako je željno iščekivao tisak Budinićeva djela koje je svjetlo dana ugledalo 1861. godine: »U ime Vas božje ime prosim, i u ime cieloga hrvatskoga naroda, dajte onu stvar čim prije, čim jasnije, čim točnije, obširnije i sa primjeri celomu slovinstvu na vidik iznesite«. Zaključujemo kako je pismo sastavljeno ili koncem 1860. ili u prvoj polovini 1861. godine. Dio pisma o jeziku Smičiklas je zaključio: »To sam Vas želio ovom prilikom uprositi da si dušu Vašim odgovorom opet prikrípim.«.

Smičiklas se osvrnuo na pitanje Akademije znanosti čije je osnivanje bilo u planu, pa je zapisao kako mu nije poznato »hoće li se sad tako u brzo ustrojiti i urediti, ali da će od velike važnosti biti znadem, i da ćete upravo Vi onda ako se svojski zauzmete (o čem ne dvojim) sigurno prodrjeti, a osobito Slovenci zastupani budu.«. Jer, smatrao je Smičiklas, »Kako sada akademija uzpiše, kakovim ona pravcem podje u pravopisu, kakov ona temelj udari u gramatici, i u pismenih, onako će se pisati, a svaki odpor uništiti će se sam sobom, biti će neznan, te stoga preziran.«. Ovakav je stav zauzeo »(...) jer neki već kazaše, da što će im akademija znanostih, kad ćete tuj Vi (Kurelac, op. a.) i Vaši ljudi biti.«.

U drugome pismu, očito do tada već prostudiravši Kurelčevu *Recimo koju*, zamolio ga je da mu pošalje djelo *Govori iz rimskih pisac*⁵⁷ kojemu je Kurelac napisao predgovor.⁵⁸ Kao adresu je naveo: Častnomu g. T. S. kleriku biskupije Križevačke. Stanujem u grčko katoličkom spremištu gospodska ulica br. 3.

Iz posljednje sačuvanoga pisma koji je ujedno i Smičiklasova novogodišnja čestitka, razaznajemo da se Kurelac Smičiklasu obratio moleći da mu pošalje novac za prodane knjige *Stope Hristove*,⁵⁹ na što mu je Smičiklas odgovorio da će mu šest forinti stići »već oko nove godine«. ⁶⁰ Riječ je o novcu od prodaje dviju knjiga *Runje i pahuljice*,⁶¹ od rasprodanih *Stopa* te mali dar od Kurelčevih prijatelja.

ZAKLJUČAK

Fran Kurelac i Tadija Smičiklas manji su dio svojega radnoga vijeka predavali u nekadašnjoj Kraljevskoj višoj gimnaziji u Rijeci. Gimnazija je u 19. stoljeću zbog hrvatske orijentacije doživjela maćehinski odnos od strane vladajućih struktura u gradu, a posebno nakon uvođenja hrvatskoga jezika u nastavu kao obligatornoga predmeta. Svoj obol građanskoj i nacionalnoj kulturi Rijeke i širega područja davala je preko svojih profesora i učenika. Jedan od njih je Fran Kurelac poznat kao nositelj riječke filološke škole. U riječkoj je gimnaziji predavao od školske 1849./1850. do 1853./1854. godine i u tome je periodu snažno utjecao na profesorski i učenički kolektiv. Petnaest godina nakon njegova odlaska iz Rijeke riječkim gimnazijskim profesorom postao je Tadija Smičiklas koji je ondje od školske 1869./1870. do 1872./1873. godine predavao povijest, zemljopis i propedeutiku. Poput Kurelca, i Smičiklas je imao snažan utjecaj na učenike, i to prije svega kroz nacionalno obojana predavanja, a onda i kroz školske zadatke u kojima je pomirio hrvatski jezik i povijest. Detalje o Kurelčevu utjecaju na Smičiklasa saznajemo iz triju Smičiklasovih pisama upućenih Kurelcu, sastavljenih prije njegova dolaska u riječku gimnaziju. Kako je vidljivo iz njihova sadržaja, Smičiklas je bio zadivljen Kurelčevim »uzvišenim i učenim govorničkim slogom« te ga je namjeravao svladati. Zadanom si zadatku prionuo je iščitavajući Kurelčeva djela, pri čemu je u maniri učenika molio Kurelca za savjet. Temeljem korespondencije možemo zaključiti kako je Kurelac na Smičiklasove zahtjeve pozitivno odgovarao.

⁵⁶ Djelo je prvi puta objavljeno 1582. u tiskari Francesca Zanettija u Rimu, a Kurelac ga je priredio za tisak i obavio u riječkoj je tiskari Ercola Rezze 1861. godine. Dao je uvodno slovo *O popu Šimunu Budiniću Zadraninu i njegovih knjigah*, u kojemu je iznio podatke o Budinićevu životu, o njegovu prinosu hrvatskoj liturgijskoj knjizi, kao i sagledao obilježja jezika kojim Budinić piše te o pravopisu koji nastoji slijediti.

⁵⁷ *Govori iz rimskih pisac* (Rijeka: Štamparija bratje Karleckih, 1849).

⁵⁸ HR, AHAZU, OFFK, XV 8, D1 262.

⁵⁹ *Stope Hristove* (Zagreb: Dragutin Albrecht, 1868) Kurelčev je prijevod popularne knjige Tome Hammerkena *De imitatioe Christi*. Djelo je prevedeno u skladu s Kurelčevim načelom po kojemu treba prevoditi tako »da čitajući tuđu knjigu svoju pomišljamo« (*Stope Hristove*, str. XIX.),

⁶⁰ HR, AHAZU, OFFK, XV 8, D1 263. Beč, 23. 12. 1868.

⁶¹ Fran Kurelac, *Runje i pahuljice. Izbor iz Kurelčevih djela* (Zagreb: Tiskom Boranića i Rožmanića, 1916).

IZVOR I LITERATURA

Arhivski izvori

HR-AHAZU: Hrvatska, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu:

Osobni fond Frana Kurelca (OFFK), XV-8:

HR, AHAZU, OFFK, XV 8/D1 261.

HR, AHAZU, OFFK, XV 8, D1 262.

HR, AHAZU, OFFK, XV 8, D1 263. Beč, 23. 12. 1868.

HR-APSHG: Hrvatska, Arhiv Prve sušačke hrvatske gimnazije u Rijeci:

kut. 2.: 1822.-1850./PROTOCOLLUM, »Acta Directoralia Regii Gymnasii Fluminensis Tabulario illata decursu anni 1848/49«, br. 6/1849.

»Izveštje o kraljevskoj višoj gimnaziji na Rēci koncem školske godine 1869/70.«.

»Program kraljevske više gimnazije na Rēci koncem školske godine 1870.-71.«.

»Program kraljevske više gimnazije na Rēci koncem školske godine 1871.-72.«.

»Program kraljevske višje gimnazije na Rēci koncem školske godine 1872/3.«.

»Program kraljevske više gimnazije na Rēci (Fiume) koncem školske godine 1873/4.«.

Popis literature

Antić, Vinko. 1987. »Nacionalno-kulturno značenje riječko-sušačke gimnazije«, u: *Izveštaj – posebno izdanje povodom 360. obljetnice gimnazije prve srednje škole u Rijeci i 40. obljetnice osnutka srednje škole za medicinske sestre*, (Rijeka, 1987), str. 41-48.

Antić, Vinko. 1953. »Rijeka u hrvatskoj književnosti XIX. i početkom XX. st.«, u: Jakša Ravlić (glavni urednik), *Rijeka. Zbornik; geografija, etnologija, ekonomija, saobraćaj, povijest, kultura* (Zagreb: Matica hrvatska, 1953), str. 452-467.

Bartulović, Željko. 2004. *Sušak 1919. – 1947. Državno-pravni položaj grada* (Rijeka: Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Državni arhiv u Rijeci, Adamić, 2004).

Breyer, Mirko. 1939. »Tragom života i rada Frana Kurelca hrvatskoga preporoditelja i književnika (1811-1874)«, *Hrvatski moderni pisci*, kolo III., knj. 6. (Zagreb: Tisak »Tipografije« D. D. Zagreb, 1939).

Budisavljević, Bude. 1904. »Recimo koju o Franu Kurelcu – O 30. obljetnici smrti njegove«, *Građa za povijest hrvatske književnosti* (Zagreb: JAZU, 1904), str. 1-68.

Chronica Nestoris. Textum russico-slovenicum versione latinam glossarium (Vindobona: Guilelmus Braumüller, 1860). Priredio Franz Miklošič.

Čelar, Josip. 1963. »Bude Budisavljević«, *Riječka revija* 12/4 (Rijeka, 1963), str. 284-279.

Čop, Milivoj. 1988. *Riječko školstvo (1848-1918)* (Rijeka: Izdavački centar Rijeka, 1988).

Govori iz rimskih pisac (Rijeka: Štamparija bratje Karlečkih, 1849).

Jelčić, Dubravko. 2000. »Tadija Smičiklas i Matica hrvatska«, u: *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, 18, (Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 2000), str. 159-166.

Kořínek, František Bronislav. 1866. *Obća pověst. Srednji věk* (Zagreb: Narodna tiskarnica Dra.Ljudevita Gaja, 1866).

Kořínek, František Bronislav. 1867. *Obća pověst. Novi věk* (Zagreb: Narodna tiskarnica Dra.Ljudevita Gaja, 1867).

Kostrenčić, Marko. 1962. *Tadija Smičiklas* (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1962).

Kurelac, Fran. 1862. *Fluminensia ili koječega na Rēci izgovorena, prevedena i nasnovana* (Zagreb: Slovi Antuna Jakića, 1862).

Kurelac, Fran. 1860. *Recimo koju* (Karlovac: Slova Prettnerova, 1860).

Kurelac, Fran. 1916. *Runje i pahuljice. Izbor iz Kurelčevih djela* (Zagreb: Tiskom Boranića i Rožmanića, 1916).

Lukežić, Irvin. 2021. *Fran Kurelac i riječke slovinske knjige* (Rijeka: Gradska knjižnica Rijeka, 2021), str. 49-53.

Lukežić, Irvin. 1996. *Ivan Fiamin* (Crikvenica: Lubellus, 1996).

Lukežić, Irvin. 2008. *Riječki kvartet* (Rijeka: Filozofski fakultet, 2008).

Lukežić, Irvin. 2019. *U Terpsihorinu hramu. Iz povijesti riječke Narodne čitaonice* (Rijeka: Gradska knjižnica Rijeka, 2019).

Matković, Petar. 1866. *Statistika austrijske carevine za viša učilišta* (Zagreb, Narodna tiskarnica Dra.Ljudevita Gaja, 1866).

Mezzorana, Milivoj. 1953. »Borba hrvatske gimnazije u Rijeci«, u: Jakša Ravlić (glavni urednik), *Rijeka. Zbornik; geografija, etnologija, ekonomija, saobraćaj, povijest, kultura* (Zagreb: Matica hrvatska, 1953), str. 524-537.

- Miklobušec, Valentin. 2018. »Isusovci u Rijeci 1627.-1773. Školsko, pastoralno i odgojno djelovanje«, *Riječki teološki časopis* 52/2 (Rijeka, 2018), str. 183-206.
- O popu Šimunu Budiniću Zadraniću i njegovih knjigah, (Rijeka: Ercole Rezza, 1861).
- Polić, Maja. 2003. »Građa o napadu na Hrvatsku gimnaziju u Rijeci 12. lipnja 1867. godine«, *Rijeka* 8/2 (Rijeka, 2003) str. 131–144.
- Polić, Maja, Dimnjašević, Tea. 2020. »Korespondencija Ivana Fiamina s Franjom Račkim (1861. – 1889.)«, *Problemi sjevernog Jadrana* 18 (Rijeka, 2020), str. 61–86.
- Polić, Maja, Smolčić, Ivona. 2024. »Korespondencija Ivana Dežmana i Frana Kurelca. Novi prilozi poznavanju literarnoga rada Ivana Dežmana«, *Filologija* 82 (Zagreb, 2024), str. 131–160.
- Polić, Maja, Urem, Marko. 2024. »Korespondencija Frana Kurelca i osoba s područja Ličko-senjske županije«, *Senjski zbornik*, 51/1 (Senj, 2024), str. 23–44.
- Polić, Maja. 2025. »Korespondencija profesora Ljudevita Slamnika s Franjom Račkim«, *Croatica Christiana periodica* 49/95 (Rijeka, 2025), str. 75–102.
- Pranjković, Ivo. 1999. *Jezikoslovne rasprave i članci* (Zagreb: Matica hrvatska, 1999).
- Rački, Andrija. 2007. *Iz prošlosti sušačke gimnazije. Prigodom tristogodišnjice (1627-1927)* (Rijeka: Adamić, 2007).
- Sirotković, Hodimir. 2000. »Tadija Smičiklas – život i djelo (u povodu 150-te obljetnice rođenja)«, u: Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, 18, (Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 2000), str. 9–16.
- Stolac, Diana. 2018. »Fran Kurelac i Fluminensia«, *Fluminensia* 30/1 (Rijeka, 2018), str. 17–40.
- Stolac, Diana. 2006. »Vinko Pacel. Život i djelo«, u: Ines Srdoč-Konestra, Silvana Vranić (glavne urednice), *Riječki filološki dani, knj. 6, Zbornik radova s međunarodnoga znanstvenoga skupa Riječki filološki dani* (Rijeka: Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2006), str. 11–28.
- Stolac, Diana. 2022. *Riječki filološki portreti 2* (Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci, 2022).
- Stope Hristove* (Zagreb: Dragutin Albrecht, 1868).
- Strčić, Mirjana, Strčić, Petar. 1997. *Život i djelo dr. Ivana Črnčića (1830. – 1897.)* (Krk – Dobrinj: Povijesno društvo otoka Krka, 1997).
- Strčić, Petar. 2017. »O povijesti Prve sušačke hrvatske gimnazije u Rijeci«, u: Boris Petković (glavni urednik) *Leksikon istaknutih učenika gimnazije* (Sušak-Rijeka: Prva hrvatska sušačka gimnazija, 2017), str. 10.
- Strčić, Petar. 1993. »Prilog o riječko-sušačkoj gimnaziji u nagodbenu doba (1868.-1918.)«, u: Krešimir Cvjetković (glavni urednik), *Zbornik radova s dvodnevno znanstvenog skupa uz 365. godinu osnutka Gimnazije. Prva sušačka hrvatska gimnazija u Rijeci 1627-1992.* (Rijeka, Prva sušačka hrvatska gimnazija, 1993), str. 37–43.
- Strčić, Petar. 2000. »Ravnatelj Akademijina arhiva Tadija Smičiklas i novopronađena građa o njemu«, u: Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, 18, (Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 2000), str. 127–144
- Strčić, Petar. 1994. »Rijeka od kraja XVIII. stoljeća do 1918. godine. Prilog za nacrt sinteze«, *Rijeka* 1/1 (Rijeka, 1994), str. 49–72.
- Strčić, Petar. 1992. *Koja je prva riječka gimnazija* (Rijeka, Prva sušačka hrvatska gimnazija u Rijeci, 1992).
- Šeta, Višnja, Radović, Dajana. 1987. »Programm-Izvestje-Izvješće-Izvještaj«, u: *Izvještaj – posebno izdanje povodom 360. obljetnice gimnazije prve srednje škole u Rijeci i 40. obljetnice osnutka srednje škole za medicinske sestre* (Rijeka, 1987), str. 24-33.

FRAN KURELAC AND TADIJA SMIČIKLAS AS PROFESSORS OF THE FORMER ROYAL GYMNASIUM IN RIJEKA AND THEIR RELATIONSHIP

Summary

In the former Royal Gymnasium in Rijeka, founded in 1627, two outstanding Croatian scientists worked in the 19th century: Fran Kurelac (Bruvno in Lika, 1811 – Zagreb, 1874) and Tadija Smičiklas (Reštovo Žumberačko, 1843 – Zagreb, 1914), the latter members of the Yugoslav (today Croatian) Academy of Sciences and Arts. Kurelac worked at the Rijeka gymnasium from January 1849 to 1854, and during that period he had a strong influence on the teaching and student community. Smičiklas, who was thirty-two years younger, worked there from 1870 to 1873. In the archives of today's First Sušak Croatian Gymnasium in Rijeka, a school that is the successor to the former Royal Gymnasium in Rijeka, school documentation from the period of their work at the gymnasium has been preserved. Also, based on Smičiklas' correspondence to Kurelac stored in the Archives of the Croatian Academy of Sciences and Arts, an outline of their relationship and the influence of Kurelac on Smičiklas will be provided.

Keywords: Fran Kurelac, Tadija Smičiklas, Rijeka, gymnasium, correspondence